

Духовна святиня народу

(до 450-річчя Пересопницького Євангелія)

Рекомендаційний бібліографічний список літератури для дітей старшого шкільного віку

Є неподалік Рівного тихе село, назва якого двічі в історії України дзвеніла славою. Уперше – ще в добу Київської Русі, коли Пересопниця була центром удільного князівства, важливим осередком державно-політичного життя і славилась переважно ратними подвигами наших предків - краян. Удруге – 450 літ тому, коли на землі древньої Пересопниці було створено книгу, якій судилося увійти в історію нашої національної культури зі славою Української Першокниги.

Пересопницьке рукописне Євангеліє 1561 року є справді дивовижним явищем нашої культури, унікальною пам'яткою мови, мистецтва, літератури, релігійно - філософської

думки свого часу. Як явище культурного життя ця книга невіддільна від своєї епохи, її передової ідеології.

Ті, хто створив Пересопницьке Євангеліє, були, вочевидь, справді мудрими й талановитими людьми. Ще на світанку національного пробудження вони безпомилково відчули потребу великої праці в ім'я рідного народу. І таку працю учинили, виконавши переклад Чотириєвангелія – основоположної книги християнського культу із книжної староболгарської мови на рідну українську, зрозумілу всім. Про високу й гуманну мету цієї праці в рукописі сказано, що вона здійснена «для ліпшого вирозумління люду християнського посполитого».

Пересопницьке Євангеліє - вишукана рукописна книга, розкішно виготовлена й оздоблена у традиціях стародавнього книжництва. Рукописи складають 482 аркуші тексту, виконані на тонких пергаментних листках форматом 380-240 мм. Книга важить 9 кг 300 гр. Писано її крупним урочистим шрифтом (уставом), найскладнішим і найповажнішим серед давніх шрифтів. Є в рукописі майстерно виконані золотом та фарбами малюнки – портрети євангелістів. Книга збереглася акуратно переплетеною в дубові дощечки, обкладені зеленим оксамитом. Треба сказати, що ручне виконання такої книги вимагало величезної кропіткої праці. Недаремно час створення Першокниги тривав аж п'ять років, до того ж працювала над рукописом не одна людина. Книга з Пересопниці заслужено вважається перлиною давнього українського книжкового мистецтва. Мистецтвознавці свідчать, що за вишуканістю оформлення вона стоїть на рівні кращих рукописних книг свого часу. Чимало спільного має рукопис у оформленні з іншими славетними книгами нашої землі, наприклад, з «Острозькою Біблією» 1581 року.

Цікава доля української Першокниги. Спочатку вона тривалий час зберігалася в Пересопниці як богослужбна. Але на початку XVII століття власник Пересопницького монастиря князь Чарторийський передав монастир Клеванській колегії ієзуїтів. Ті розвалили його, дещо з начиння перевезли в Клевань, де якраз споруджували свій костел, а рештки продали гендлярям. Проте Пересопницьке Євангеліє збереглося. Його пізніше вивіз із Волині гетьман Іван Мазепа і передав у Воскресенський кафедральний собор у Переяславі. Дивом уціліло воно і в часи лихоліть та воєн. Нині Першокнига зберігається в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського. Ця духовна святиня українського народу набула сьогодні значення політичного символу нації – на Пересопницькому Євангелії приносять клятву на вірність народові українські президенти.

З метою вшанування найвідомішого в Україні рукопису XVI ст. в центрі с. Пересопниця 14

травня 1989 року, у дні проведення на Рівненщині міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій», був встановлений масивний гранітний камінь, на якому зображено книгу з написом: «У Пересопниці в 1556-1561 роках створено українську першокнигу «Пересопницьке євангеліє», визначну пам'ятку української літературної мови і культури». Ініціатором створення пам'ятника виступила Рівненська обласна організація Спілки письменників України. Орієнтовне ж місце монастирської книгозбірні в урочищі Пастівник (власне самого монастиря) в с. Пересопниця позначене кам'яним хрестом.

2011 року Пересопницьке Євангеліє видали як наукову працю під егідою Інституту української мови НАНУ накладом 500 примірників. Факсимільне видання з'явилося у 2008-му. 9 листопада 2010 року в редакційно-видавничому комплексі підприємства «Адеф-Україна» в м. Буча Київської обл. в урочистій обстановці надруковано перший аркуш нової редакції книги - «Пересопницьке Євангеліє. Витоки і сьогодення». Оновлена книга представляє собою поєднання зменшених зображень оригінальних текстів, доповнених транслітерацією та редакцією сучасною українською мовою, що дає унікальну можливість прочитати Пересопницьке Євангеліє кожній людині. Цей захід дав своєрідний старт святкуванню 450-річчя Пересопницького Євангелія, фінал якого відбудеться на Рівненщині в серпні 2011 року.

Пропонуємо вашій увазі рекомендаційний список літератури про Пересопницьке Євангеліє, перший розділ якого містить матеріали про с. Пересопниця та Першокнигу, другий - публікації художніх творів. Матеріал у списку розміщено в алфавітному порядку.

За матеріалами видань:

Поліщук, Я. Література рідного краю / Я. Поліщук. – Рівне : Азалія, 1993. – 80 с.

Шморгун, Є ...І пільма не здолала його / Є. Шморгун. – Рівне : Азалія, 2011. – 164 с., іл.

Пересопниця. Пересопницьке Євангеліє

Андріяшик, О. 2011 – рік української Первокниги / О. Андріяшик // Літературна Україна. – 2011. – 6 січня. – С. – 1, 10.

З історії села Пересопниця, про створення Євангелія та його дослідження, перевидання книги та заходи з нагоди 450-річного ювілею.

Басараба, В. Слово у Пересопниці : минулої суботи у Пересопниці Ровенського району було урочисто відзначено 430-річчя з часу створення української першокниги «Пересопницького євангелія» / В. Басараба // Червоний прапор. – 1991. – 15 травня.

Бухало, Г. Як створювався пам'ятник «Пересопницькому Євангелію» / Г. Бухало // Вільне слово. – 2002. – 22 травня.

Власов, В. Історія української культури XVI ст.: матеріали до уроків / В. Власов // Історія в школах України. – 2008. - № 10. – С. 21-28. В статті описані умови, в яких розвивалася українська культура в XVI ст., чим характеризується тогочасний період розвитку української мови.

Григор'єв, О. «Пересопницьке Євангеліє» пробилось крізь віки / О. Григор'єв // Вільне слово. – 2009. – 19 листопада. – С. 13.

Історія створення духовної святині українського народу.

Дем'янчук, Г. Пересопницька першокнига / Г. Дем'янчук // Червоний прапор. – 1990. – 16 вересня.

Дем'янчук, Г. «Пересопницьке Євангеліє» і рідна мова / Г. Дем'янчук // Вісті Рівненщини. - 1991. – 16 травня.

Про історичне значення Євангелія для розвитку української мови.

Дем'янчук, Г. Хто він, Михайло Василевич?: життєва загадка одного з авторів Пересопницького Євангелія / Г. Дем'янчук // Погорина : літ.-мистецький альманах : вип.4. – Рівне, 2002. – С. 25-27.

Дем'янчук, О. Батьківщина Пересопницького Євангелія : до Дня слов'янської писемності й культури, 24 травня , кореспонденти «УМ» відвідали село, де було створено українську Першокнигу / О. Дем'янчук, Б. Дем'янчук // Україна молода. – 2009. – 23 травня. – С. 1, 8.

Камінський, М. Літописна Пересопниця : історичні села України / М. Камінський // Вільне слово. – 2000. – 19 січня.

Кравцов, Л. Літописна Пересопниця / Л. Кравцов // Кравцов, Л. Свідки народної величі / Л. Кравцов. – Львів, 1972. – С. 11-16.
З історії села Пересопниця Рівненського району.

Кравцов, Л. Митець з Пересопниці / Л. Кравцов // Червоний прапор. – 1981. – 13 травня.
Про одного з творців Пересопницького Євангелія Михайла Василевича.

Кралюк, П. Там, де писалося Пересопницьке Євангеліє / П. Кралюк // Погорина. – 2010. - № 14 -15. – С. 309-312.
Про с. Двірець, де починалося написання книги, с. Пересопницю та вшанування Першокниги в сучасній Україні.

Культурна спадщина Рівненського краю : альбом / вступ. ст. О. Булиги ; авт. проекту і фотографій О. Харват. - Рівне, 2010. – С. 230-233.
Друкуються ілюстрації з Пересопницького Євангелія.

Новак, О. Пересопницька Євангелія / О. Новак // Новак, О. Християнство в Україні : нариси / О. Новак. – Рівне, 2003. – С. 50-53.

Новак, О. Творці Пересопницького Євангелія / О. Новак // Вільне слово. – 2001. – 28 березня.

Про архімандрита Григорія та Михайла Василевича.

Пашук, І. Перевидання «Пересопницького Євангелія» / І. Пашук // Вільне слово. – 2002. – 24 квітня.

Про перше перевидання Пересопницького Євангелія у зв'язку з 10-річчям незалежності України і 440-річчям від часу створення.

Пашук, І. «Пересопницьке Євангеліє» / І. Пашук // Пашук, І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пашук. – Рівне, 2005. – С. 143.

Пересопницьке Євангеліє // Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. Т. 2 / авт.–уклад. Ю. І. Ковалів. – К., 2007. – С. 201-202.

Пересопницьке євангеліє // Літературознавчий словник–довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К., 1997. – С. 545.

Пересопницьке Євангеліє // Нізовський, А. Ю. 100 великих реліквій і скарбів України / А. Ю. Нізовський. – К., 2009. – С. 180-182.

Пересопницьке Євангеліє ; Пересопниця // Ілюстрований шкільний словник з історії України : т.1 / упоряд. Л. І. Гайдай. – Тернопіль, 2006. – С. 325-326.

Пересопницьке Євангеліє // Україна від А до Я : сучасний енциклопедичний словник–довідник / уклад. О. М. Кожушко. – Х., 2009. – С. 418-419.

Пересопницьке Євангеліє // Українська мова : енциклопедія / ред. В. М. Русанівський та ін. – 3-тє вид., змін. і доп. – К., 2007. – С. 490-491.

Пересопницьке Євангеліє // Шаповал, Ю. Держава : ілюстрована енциклопедія України / Ю. Шаповал. – К., 2008. – С. 51.

Пересопницький Різдво – Богородицький монастир // 1000-ліття Православія на Волині / упор. М. Моліс. – Дубно, 1992. – С. 89.

Першокнига / вступ. сл. Є. Шморгуна. – Рівне : Світоч, 1992. – 40 с.
Збірник наукових досліджень М. Максимовича, П. Житецького, Я. Поліщука про Пересопницьке Євангеліє.

Поліщук, Я. Першокнига / Я. Поліщук // Поліщук, Я. Література рідного краю / Я. Поліщук. – Рівне, 1993. – С. 12-17.

Один з нарисів книги, яка укладена як посібник для школи, ознайомить з історією створення Першокниги, про вшанування її в незалежній Україні.

Попович, Л. Шедевр монетного мистецтва – срібну монету «Пересопницьке Євангеліє» невдовзі побачить Україна / Л. Попович ; розм. вів В. Комаровський // Вільне слово. – 2011. – 3 лютого. – С. 1, 5.

Прищеп, Б. Пам'ятки, що розповідають про культурне життя краю, увічнюють визначних діячів науки та культури / Б. Прищеп, О. Прищеп // Прищеп, Б. Історичне краєзнавство на Волині : навч. посіб. / Б. Прищеп, О. Прищеп. – Рівне, 2008. – С. 246-248.

Про Пересопницьке Євангеліє та пам'ятники у місцях його створення.

Пура, Я. Пересопниця : топоніміка / Я. Пура // Червоний прапор. – 1981. – 20 червня.
Про походження назви села Пересопниця.

Силин, О. На чому запрягають народіві президенти України / О. Силин // Вісті Рівненщини. – 2000. - 11 жовтня.

Про значення Євангелія (у перекладі з давньогрецької – Добра Звістка) для української

нації, про роль жінок у створенні прекрасного й високодуховного.

Терський, С. Пересопниця : краєзнавчий нарис / С. Терський. – Рівне : Азалія, 2003. – 160 с. – (Бібліотечка Рівненської «Просвіти»).

Науково-пізнавальне видання про колишній княжий город - столицю Погоринського краю Пересопницю.

Федоришин, М. Пересопницька Першокнига : до історії реформаційного руху в Україні : у 2-х кн. Кн. друга / М. Федоришин. – Рівне : Перспектива, 2005. – 84 с.: іл.

Книга про людей, які були творцями Пересопницького Євангелія.

Основний інформаційний матеріал видання доповнений ілюстративним матеріалом, який значною мірою виконаний рівненчанами, зокрема й знаним на Рівненщині художником В. Войтовичем.

Цимбалюк, Є. Дубровицькі паростки сестер Гольшанських / Є. Цимбалюк // Вільне слово. – 2011.- 13 січня. – С. 12.

Про двох сестер Гольшанських – канонізовану Юлію та Анастасію, яка надала кошти на створення Пересопницького Євангелія.

Цимбалюк, Є. Пересопницьке Євангеліє оцінили у 40 тисяч гривень / Є. Цимбалюк // Вільне слово. – 2009. – 1 вересня. – С. 7.

Про вихід з друку факсимільного видання Пересопницького Євангелія 2008 року, максимально наближеного до оригіналу, яке здійснив видавничий дім «Адеф–Україна».

Цимбалюк, Є. Співавторами переписного Пересопницького Євангелія стануть п'ять слов'янських президентів / Є. Цимбалюк // Вільне слово. – 2010. – 5 жовтня. – С. 2.

Про плани відзначення на Рівненщині 450–річчя з часу створення Пересопницького Євангелія, в т.ч. про написання президентами слов'янських країн по одній сторінці майбутнього видання книги, до створення якої долучені українці в різних куточках світу.

Шморгун, Є. До витоків слова й духу / Є. Шморгун // Вісті Рівненщини. – 2000. - 5 квітня.

Про видання історико-краєзнавчого нарису «Пересопниця».

Шморгун, Є. Непідвладне часові / Є. Шморгун // Погорина : літ.-мистецький альманах : вип. 4. – Рівне, 2002. – С. 19-21.

Письменник розповідає про своє дитинство, про перше знайомство з історією краю, в якому народився і виріс, про Першокнигу та її пошанування в нинішній час.

Шморгун, Є. Світло далекої зірки / Є. Шморгун // Азалія : літ.-краєзнавчий календар : вип.1. – Рівне, 1992. – С. 56-58.

Яковенко, О. В. Етапи становлення української писемності : наукова подорож : (до Дня української писемності) / О. В. Яковенко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2010. – № 27 (вересень). – С. 30-38.

Одна з частин уроку-подорожі присвячена Пересопницькому Євангелію.

До витоків слова і духу

Басараба, В. Столичні села / В. Басараба // Погорина : літ.-мист. альманах : вип.4. – Рівне, 2002. – С. 27.

Вірш про села, які колись були столицями краю, в т.ч. Пересопницю, Дорогобуж.

Береза, М. Елегія української книжки : [вірш] / М. Береза // Літературна Рівненщина : антологія : до 20-річчя обласної організації письменників / упоряд. О. Євтушок, В. Климентовська, Л. Рибенко ; передм. А. Криловця. – Рівне, 2005. – С. 36.

Булига, В. Пересопницьке Євангеліє : кіносценарій / В. Булига, О. Булига // Погорина. – 2009. - № 8/9. – С. 320-344.

Загорський, Ю. «Спинився на обочині пікап. Ми довго в Пересопниці стояли...» / Ю. Загорський // Погорина : літ.-мистецький альманах : вип.4. – Рівне, 2002. – С. 27.
Вірш про Пересопницю.

Шморгун, Є. ...І пільма не здолала його : сторінка буття «Пересопницького Євангелія». – Рівне: Азалія, 2011. – 164 с.: іл.

Нова книга письменника про те, як наші предки рятували святиню від чужинського глуму, а можливо, й від знищення. До видання також увійшов уривок з автобіографічного роману «Між дощем і дощем», в якому автор описує події, що передували встановленню пам'ятника в селі Пересопниця.